

Катерина Вашист
аспірантка Сумського державного університету

СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА СЛІВ-ЗРОЩЕНЬ

Стаття досліджує структурно-семантичні особливості лексичних телескопічних інновацій – слів-зрощень / блендів. Економія мовних засобів в комунікативному просторі сьогодення приводить до вербальних модифікацій, семантичної мобільності та зміни аксіологічного характеру лексичних одиниць. Здатність економно передавати зміст складного поняття робить вищезазначені одиниці валідними в термінологічних системах, газетно-публіцистичному стилі та мові реклами. Аналіз дискурсу ЗМІ, зокрема рекламного дискурсу, доводить вплив інноваційних процесів в лексичному прошарку англійської мови на сучасні мовні системи світу.

Ключові слова: гібрид, бленд, телескопічна одиниця, лексична контамінація, семантичний компонент

Вашист К.М. Семантическая структура слов-слитков

Статья исследует структурно-семантические особенности лексических телескопических инноваций - слов-блендов. Экономия языковых средств в современном коммуникативном пространстве приводит к вербальным модификациям, семантической мобильности и изменению аксиологического характера лексических единиц. Способность экономно передавать содержание сложного понятия делает вышеуказанные единицы валидными в терминологической системе, в газетно-публицистическом стиле и языке рекламы. Анализ дискурса СМИ, в частности рекламного дискурса, доказывает влияние инновационных процессов в лексической прослойке английского языка на современные языковые системы мира.

Ключевые слова: лексическая контаминация, гибрид, бленд, телескопическая единица, семантический компонент

Vashyst K.M. Semantic Structure of Blend Words

The analysis of the media discourse, in particular the advertising discourse, proves that modern language systems are influenced by English word-formation processes, especially the blending process that causes lexical innovations. The blending words have the ability to convey the content of complex concepts in short forms, that makes them valid to be used in terminological system, in newspaper style and in the advertising discourse. The necessity of studying the structural and semantic peculiarities of such lexical units are caused by the semantic features of lexical blends and their formal characteristics. The purpose of the article is to distinguish the word-formation models of telescopic lexical units and to analyze their semantic components, as well as to study the functional features of the lexical innovations.

The research proves two modes of structural relations within blend-words – paradigmatic and syntagmatic, the relations of choice and compatibility, that create a new specific lexico-semantic system. The semantic structure of a blend-word is formed on the basis of extralinguistic relations between objects and phenomena of reality, for the sake of which this new word is created. However, one can not underestimate the form of the word for the implementation of its semantics. Semantic structure, of course, is the basis for the formation of a new word, but without the formal (phonetic or graphic) components the creation of a blend-word is impossible.

The lexical system of a language differs significantly from the phonological, morphological and syntactic system, since it contains many words and phraseologisms whose semantic composition reacts to extralingual factors, needs of human activity; this system is always open / mobile, including new words and meanings, abandoning outdated words or their meanings, depending on the goals and needs of discourse, that is the prospect of studying the functional capacity and semantic potential of the material under research.

Keywords: *hybrid, blend, telescopic unit, lexical contamination, semantic component*

На сьогодні існують більш менш чіткі критерії ідентифікації телескопічних лексичних одиниць. Значення похідного слова, утвореного в результаті зрощення, включає повністю або частково значення структурних вихідних. Зміна форми слова приводить до зміни його змісту, оскільки зміст телескопічної одиниці не завжди дорівнює сумі значень її компонентів або навіть визначається детермінантом зрощення / комбінації. Особливості семантики слів-зрощень, а саме здатність економно передавати зміст складного поняття, оцінки або експресії, роблять їх валідними в термінологічних системах, в газетно-публіцистичному стилі та мові реклами. Необхідність дослідження структурно-семантичних особливостей таких лексичних одиниць виникає за певних обставин: на перший план виходять проблеми змістовної сторони – семантичні особливості похідних слів менш відомі, аніж їхні формальні характеристики, що становить **актуальність** теми дослідження.

Мета статті – виокремити словотворчі моделі телескопічних одиниць і проаналізувати їх семантичну складову, а також вивчити функціональні особливості досліджуваних лексичних інновацій.

Науковою базою дослідження слугували роботи таких лінгвістів в області лексикології і словотворення англійської мови, як: V. Adams, J. Algeo, H. Gleason, S. Kemmer, H. Marchand, L. Sondek, H. Wentworth, I. B. Арнольд, I. P. Гальперін, Ю. А. Зацний, О. С. Кубрякова, М. О. Кулініч, О. А. Лаптева, А. Е. Левицький, Л. Ф. Омельченко, О. М. Сухорукова, Н. Ю. Шведова, А. В. Янков та ін.

Для вирішення завдань в роботі застосовуються такі **методи і прийоми** дослідження: метод словотворчого аналізу, лексико-семантичний аналіз – для об'єднання виокремлених словотворчих одиниць та їх інтерпретації з опорою на компонентний та функціональний аналізи, а також метод кількісного аналізу з метою встановлення частотності і продуктивності основних моделей телескопічних лексичних одиниць.

Матеріалом дослідження слугували рекламні тексти газетних видань англійською мовою за останнє десятиліття, а також словники лексичних новоутворень [2; 7]. Фактичний матеріал, відібраний методом суцільної вибірки, складає 1000 прикладів телескопічних одиниць.

Виклад основного матеріалу. В останні роки спостерігається стійка тенденція до значного збільшення слів-гібридів / блендів серед англійських неологізмів [1; 3; 5; 6]. Слова-зрощення створюються для вербалізації нових складних, багатовимірних концептів, для позначення гібридів тварин і рослин, нових артефактів і торгових марок: англ. *stagflation* = *stagnation* + *inflation* «період економічного застою при одночасній інфляції»; *beefalo* = *beef* + *buffalo* «помісь бика і буйвола»; *potato* = *potato* + *tomato* «гібрид картоплі і томату»; *breathalyser* = *breath* + *analyser* «прилад, що вимірює вміст алкогольних парів за диханням водія»; *Callanetics* = *Callan [Pinckney]* + *athletics* «авторська система фізичних вправ, розроблена Каллан Пінкні». Гібридизація являє собою невичерпне джерело для створення мовних каламбурів. Автори «слів-портманто» переконані, що слухачі / читачі правильно «розгадають» і оцінять лінгвістичну «примху»: англ. *millionerror* = *millionaire* + *error* «небажана дитина в сім'ї мільйонерів»; *frankenfood* = *Frankenstein* + *food* «генетично модифіковані продукти харчування» тощо [4, с. 132].

Як доводить компонентний аналіз слів-гібридів (проаналізовано 1000 од.), в залежності від характеру співвідношення значень / ступеня семантичної атракції (кореляції) компонентів телескопічного слова можна виділити наступні семантичні групи:

1) значення слова складається з суми компонентів, що реалізують рівноцінні семантичні функції (155 од. – 16%):

англ. *Oxbridge* = *Oxford* + *Cambridge* (Оксбрідж - Оксфордський і Кембріджський університету); *helibus* = *helicopter* + *bus* (вертолім-автобус) [2].

Значення слів цієї групи не містить кардинально нової смислової інформації, оскільки утворення контамінованої одиниці є злиттям близьких за семантичним наповненням компонентів:

англ. *fantabulous* = *fantastic* + *fabulous* (вражаючий); *begincement* = *beginning* + *commencement* (початок, відкриття) [2];

2) значення слова складається із суми компонентів, що реалізують нерівноцінні семантичні функції: один компонент виступає в ролі базового (теми), а інший – в ролі модифікатора (реми) (словотворчий потенціал цієї групи найбільший) (484 од. – 48%):

англ. *quasar* = *quasi* + *stellar* (псевдозірка, квазар); *bionics* = *biology* + *electronics* (біологічний дослід для створення електричного обладнання) [2];

3) значення слова, крім суми компонентів, що реалізують рівноцінні семантичні функції, включає додаткові, виведені з контексту смисли (361 од. – 36%):

англ. *bewrecked* = *bereft* + *wrecked* (позбавлений автомобіля через аварію); *meritocracy* = *merit* + *aristocracy* (правляча еліта) [2].

Проблема виявлення ономасіологічного базису (теми) і ознаки (реми) в структурі телескопічної одиниці на сьогоднішній день залишається дискусійною. Рема дефініції слова-зрощення – найбільш важлива інформація, унікальна характеристика предметів і явищ певної сфери, що модифікує їх базисну сему, яка виступає темою телескопічної лексичної одиниці. Рему може виражати як перший компонент, так і другий, і навпаки. Наприклад: англ. *quink* = *quickly* + *ink* (*ink which dries quickly*); *qualitea* = *quality* + *tea* (*tea of high quality*) [7]. Семантика слів-зрощень відображає структуру логіко-смислових конструювань.

У словникових дефініціях блендів повторюються семантичні множники, що прямо вказують на композиційний характер нового поняття: англ. *glasphalt* = *a mixture of asphalt and crushed glass*; *celtuce* = *type of lettuce that combines flavors of lettuce and celery*; *redox* = *producing or containing the processes of reduction and oxidation* [2; 7].

Проте семантичні відношення між частинами новоутвореного слова не обмежуються лише значенням «суміш», «комбінація» чого-небудь. Існують і слова-зрощення, в яких один компонент є означенням іншого, при цьому визначений компонент розташований зазвичай в постпозиції відносно детермінанта. У той же час форма нового слова часто визначається не семантичними відношеннями компонентів, а скоріше фонетичною співзвучністю. У дефініціях, як правило, присутні в повному вигляді обидва вихідних слова: англ. *astrionics – electronics applied to astronauts; bionics – study of the anatomy and physiology of animals as a basis for new or improved electronic devices, systems* [2]. Порівняння цих складових слів показує аналогічність їх структури, проте їхні семантичні відношення протилежні: у першому випадку (*astrionics*) визначуваною є електроніка, що використовується для цілей астронавтики, в другому (*bionics*), навпаки – біологія використовується для цілей електроніки. Очевидно, що форма цих новоутворень визначається більше благозвучністю, ніж семантичним фактором.

Слова, утворені злиттям, характеризуються семантичною глобальністю і формальною цільнооформленістю. При цьому морфологічна структура слова виявляється у тій або іншій мірі затемненою. Якщо, наприклад, в слові *glasphalt* морфологічна структура відносно прозора, і семантика слова легко виводиться із значення компонентів, то в слові *galumph* морфологічний склад не такий зрозумілий, особливо при вимові (наголос на другому складі). Тому семантика новоутвореного слова – *gallop in a clumsy way; move in a cheerful carefree way, but heavily and awkwardly* – не така прозора. Ще менш зрозумілими виявляються значення слів *lidar* (*light + radar* «лазерний локатор») або *modem* (*modulator + demodulator* «модем»). Люди користуються цими словами як простими одноморфемними одиницями, їх семантика сприймається в своїй глобальності, що не вимагає її тлумачення. Так відбувається свого роду деморфологізація, десемантизація та деетимологізація слова.

Семантична глобальність слова-зрощення формується на основі і завдяки екстралінгвальним відношенням між предметами та явищами дійсності, заради яких створюється це нове слово. Проте не можна недооцінювати значення форми слова для реалізації його семантики. При утворенні таких блендів форма слів-компонентів виявляється провідним чинником. Семантична глобальність, безумовно, є основою для утворення нового слова, але без формальних (фонетичних або графічних) умов утворення слова-зрощення неможливе.

Семантико-стилістична функція телескопії займає не менш важливе місце в плані комунікації для носіїв мови. Можна сказати, що вона є провідною функцією по відношенню до словотворчої, на яку постійно чинить свій тиск. Якщо словотворча функція полягає у створенні нових лексичних одиниць з метою оновлення і збагачення словникового складу мови, то семантико-стилістична функція телескопії є своєрідною надбудовою в словотворчому процесі цього явища, яка стимулює виникнення лексичних блендів і «стежить» за їх якісним вмістом у двох аспектах: семантичному і стилістичному. Саме лексико-семантична новизна і стилістична значущість цих слів і є рушійною силою телескопії.

Експресивність слів-зрощень робить їх популярними в рекламних текстах, де їхня роль полягає у залученні уваги читача або слухача. Тому багато слів-гібридів залишаються авторськими номінаціями і не входять до основного словникового складу мови. Серед них такі слова, як англ. *netiquette* – *etiquette in writing messages in Internet*; *Skycago* – *skyscrapers of Chicago*; *Harvestore* – *a firm specializing in storing harvest* [7].

При цьому слід зазначити, що експресивність слова, яке є авторською номінацією, його незвичність зберігаються, поки існує прозорість його структури. Слова з непрозорою морфологічною структурою – англ. *pulsar*, *transistor*, *motel*, *telex*, *modem*, *Internet* і багато інших – не є експресивними і особливої цінності для реклами не представляють, переходячи в розряд апелятивів. Основною особливістю описаного способу словотворення є

деморфологізація структури слова і, отже, непрозорості його етимології, умотивованості. В результаті процесу деморфологізації телескопічних одиниць і десемантизації їх складових створюється група контамінантів, які не підвладні тема-рематичному членуванню, це є контамінанти-плеоназми і термінологічні контаміновані одиниці: англ. *crocogator* = *crocodile* + *alligator*; *beginement* = *beginning* + *commencement*.

Таким чином, лексично контамінована одиниця репрезентує єдність звучання і значення, зберігаючи тотожність лексичного значення у межах парадигми синтаксичних функцій. Аналізуючи лексико-семантичну значущість гібридних утворень, слід зазначити, що вона залежить від вихідного значення або першого, або другого складника. Як правило, домінуюче значення одного з компонентів посилюється за рахунок значення останніх компонентів. Часто ці значення нашаровуються один на одного таким чином, що інколи важко визначити, яке з них є визначальним. В результаті такої взаємодії значень з'являється одне якісно нове стилістично марковане значення. Невелика група таких одиниць (близько 7%, як показує статистичний аналіз [2]) служить для передачі емотивної інформації або для посилення експресивності висловлювання (англ. *awefulsome* = *aweful* + *awesome*, *blandiose* = *bland* + *grandiose* [2]), але основна маса блендів все ж таки має номінативно-функціональний характер: *Boo-Berry* = *boo* (лякати) + *blueberry* (назва злакових сніданків зі смаком чорниці компанії General Mills Corporation), *BelVita* = італ. *bella* + *vita* (бренд сніданкового печива, що виробляється компанією Mondelez International), *Bournvita* = *Bournville* (місце розташування заводу Cadbury) + *vita* (бренд солодового та шоколадного напою, що виробляється компанією Cadbury).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Можна відзначити наявність в телескопічному слові двох модусів відношень – парадигматичного і синтагматичного, відношень вибору і сполучуваності. У своїй взаємодії вони утворюють лексичну або лексико-семантичну систему, оскільки слова-зрощення є, перш за все, носіями лексичних значень. При

цьому потрібно враховувати, що лексична система істотно відрізняється від системи фонологічної, морфологічної і синтаксичної, оскільки містить в своєму інвентарі безліч слів і фразеологізмів, семантичний склад яких реагує на екстралінгвальні фактори, всесторонні потреби людської діяльності; ця система є завжди відкритою / мобільною, включаючи до свого складу нові слова і значення, відмовляючись від застарілих слів або їх значень в залежності від цілей і потреб дискурсу, що є перспективою дослідження функціональної спроможності і семантичного потенціалу матеріалу, що вивчається.

Список літератури

1. Зацний Ю.А. Мова і суспільство: Збагачення словникового складу сучасної англійської мови / Ю. Зацний, Т. Пахомова. – Запоріжжя: ЗДУ, 2001. – 243 с.
2. Зацний Ю.А. Інновації у словниковому складі англійської мови початку ХХІ століття: англо-український словник / Ю.А. Зацний, А.В. Янков. – Вінниця: Нова Книга, 2008. – 360 с.
3. Левицький А.Е. Актуальні проблеми розвитку неології / А.Е. Левицький. – Ж.: Редакційно-видавничий відділ ЖДУ ім. Івана Франка, 2005. – 176 с.
4. Сухорукова О.Н. Структурно-семантические и функциональные особенности телескопических единиц в массово-информационном дискурсе (На материале англоязычной прессы) / О.Н. Сухорукова, Т.Н. Астафурова // Вестник Волгоградского государственного университета. – 2005. – Серия 2. – Вып. 4. – С. 130-134.
5. Algeo J. Blends: A structural and systematic view / John Algeo // American Speech. – 1977. – № 52. – P. 47-54.
6. Kemmer S. Schemas and Lexical Blends / Suzanne Kemmer. – Essen: LAUD, 2006. – 26 p.
7. Phythian B.A. A Concise Dictionary of New Words / B.A. Phythian, R. Cox. — Berks: Cox & Wyman Ltd. Reading, 1997. – 304 с.

Вашист, К.М. Семантична структура слів-зрощень / К.М. Вашист // Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики. – 2017. – Вип. 5 (14). - С. 11-21.